

**ANALIZA DJELOVANJA NACIONALNE ZAKLADE
OD 2008. DO 2011. GODINE
I
PREPORUKE ZA NOVI STRATEŠKI PLAN DJELOVANJA
OD 2012. DO 2015. GODINE
(prosinac 2011.)**

I. UVOD

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva u vrijeme pripreme ove analize djelovanja i preporuka za novi strateški plan navršava osam godina od svog osnutka i početka djelovanja s obzirom na to da je osnovana 16. listopada, a registrirana 24. studenoga 2003. godine dok je operativno započela raditi od 1. travnja 2004. godine.

Ovim dokumentom želi se pridonijeti kvalitetnoj pripremi novog Strateškog plana djelovanja od 2012. do 2015. godine te ukratko predstaviti postignuća iz drugog četverogodišnjeg razdoblja djelovanja te izazove koji još stoje pred Nacionalnom zakladom u smislu osiguranja održive i sustavne podrške razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj.

Kratko predstavljanje učinjenog temelji se na Godišnjim izvještajima o radu Nacionalne zaklade u 2008., 2009. i 2010. godini (gdje postoji detaljnija razrada), javnim i fokusiranim savjetovanjima te istraživanjima provedenim od 2008. do 2011. godine te procesu savjetovanja koje je započelo 5. rujna 2011. godine s organizacijama civilnoga društva i ostalom zainteresiranom javnosti kroz e-savjetovanje te potom tijekom listopada i studenoga 2011. godine i izravnog regionalnog savjetovanje oko novih usklađenih strateških ciljeva djelovanja Nacionalne zaklade na temelju iskustva iz prethodnih četiri odnosno osam godina rada.

II. PROVEDBA STRATEŠKOG PLANA 2008.-2011.

Strateškim planom djelovanja od 2008. do 2011. godine Nacionalna zaklada je utvrdila 6 osnovnih ciljeva svog djelovanja te provedbene mehanizme za postizanje tih ciljeva, i to:

Cilj 1. Poticanje građanstva na aktiviranje, na uključivanje i sudjelovanje u razvoju zajednice
--

Provedba:

- a) *Natječaj za financiranje građanskih inicijativa u lokalnoj zajednici pod nazivom "Naš doprinos zajednici" (kroz Decentralizirani model financiranja razvoja civilnoga društva u partnerstvu s četirima regionalnim zakladama)*
- b) *Natječaj za podršku udrugama koje djeluju na lokalnoj razini i potiču razvoj aktivnog građanstva i povećavaju razinu društvenog kapitala u lokalnoj zajednici u kojoj djeluju te međusektorsku suradnju (programsko područje "Demokratizacija i razvoj civilnoga društva" – C: Ulaganjem za lokalno djelovanje)*

- c) Natječaj za dodjelu nagrada u području razvoja volonterstva među djecom i mladima u školama te njihov aktivan angažman u lokalnoj zajednici
- d) Suradnja s četirima regionalnim partnerskim zakladama na programima razvoja lokalne filantropije i kulture davanja u općekorisne svrhe

Cilj 2. Izgradnja kapaciteta civilnoga društva

Provedba:

- a) Natječaj za dodjelu institucionalne podrške razvoju i/ili stabilizaciji udruga koji ima cilj podići razinu održivosti udruga koje doprinose demokratizaciji i razvoju civilnoga društva putem trogodišnje financijske i stručne podrške stabilizaciji i daljnjem organizacijskom i programskom razvoju udruga
- b) Programom regionalnog razvoja i jačanja sposobnosti organizacija civilnoga društva, koji Nacionalna zaklada provodi u partnerstvu s 5 regionalnih mreža udruga, pružaju se besplatne usluge neformalnim i registriranim organizacijama civilnoga društva u području: informiranja, savjetovanja i izobrazbe
- c) Programi izobrazbe za predstavnike(-ce) udruga u IMPACT – Europskom centru za međusektorsku suradnju o samofinancirajućim aktivnostima udruga i modelima njihove samoodrživosti
- d) Sufinanciranje europskih projekata udruga kroz programe "Europa za građane" i "Suradnja na Euro-Mediteranu"
- e) Program "Za Dobro.BIT!" namijenjenog podršci razvoju filantropije i kulture davanja u općekorisne svrhe (Forum zaklada i donatora), razvoju modela samoodrživosti udruga te razvoja međusektorske suradnje i razvojnih programa u lokalnoj zajednici
- f) Inicijativa za pokretanja Programa "Europa plus" za međufinanciranje udruga kojima su odobreni projekti iz EU fondova
- g) Provedba kampanje "Aktivni u zajednici: Svih 5 programa za regionalni razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj"
- h) Organizacija dvotjednog stažiranja predstavnika(-ica) organizacija civilnoga društva u IMPACT uredu u Bruxellesu radi umrežavanja sa srodnim organizacijama na razini EU te upoznavanja s radom EU institucija
- i) Organizacija izobrazbe za uvođenje sustava kvalitete djelovanja (SOKNO) u organizacije civilnoga društva – korisnice financijskih podrški Nacionalne zaklade

Cilj 3. Razvoj međusektorske suradnje i suradnje između organizacija civilnoga društva

Provedba:

- a) Natječaj za financiranje projekata organizacija civilnoga društva koji pridonose demokratizaciji i razvoju civilnoga društva te poziv za iskaz interesa za suradnju u području razmjene znanja kroz sufinanciranje sudjelovanja predstavnika(-ca) organizacija civilnoga društva na međunarodnim skupovima i sufinanciranje dolaska međunarodnih stručnjaka i stručnjakinja na događanja koja organiziraju udruge u Hrvatskoj
- b) Poziv za iskaz interesa za suradnju u području međunarodne razvojne pomoći i suradnje
- c) Podrška osnivanju i koordinacija Hrvatske mreže za suradnju na Euro-Mediteranu koja je jedna od 43 nacionalne mreže uključene u rad Zaklade Anna Lindh, a u koju su uključene 92 članica - organizacije civilnoga društva i pojedinaca iz Republike Hrvatske
- d) Inicijativa za osnivanje te sudjelovanje u radu međunarodne regionalne mreže zaklada jugoistočne Europe "SIGN" (uključeno 6 država)

Cilj 4. Povećanje javnog utjecaja i vidljivosti aktivnosti organizacija civilnoga društva

Provedba:

- a) Natječaj za financiranje projekata organizacija civilnoga društva koji pridonose demokratizaciji i razvoju civilnoga društva u području zagovaranja, organiziranja kampanja i unapređenja demokratskih institucija društva
- b) Poziv za iskaz interesa za suradnju u području provedbe istraživanja o pozicioniranju i razvoju civilnoga društva u RH te poziv za iskaz interesa za suradnju u području neprofitnih medijskih projekata za unapređenje demokracije i razvoja civilnoga društva u RH
- c) Provedba longitudinalnih istraživanja "Procjena stanja razvoja organizacija civilnoga društva u Republici Hrvatskoj" u 2009. (na 717 na uzorku od organizacija) i 2011. godini (na uzorku od 651 organizacije)
- d) Uspostava Programске suradnje u području neprofitnih medija sa 7 udruga nakladnika raznih vrsta neprofitnih medija (TV, radio, internetski portali)
- e) Podrška pokretanje portala www.civilnodrustvo.hr kao središnjeg mjesta za predstavljanje djelovanja organiziranog civilnoga društva te ukazivanje i raspravu o problemima i izazovima društvenog razvoja
- f) Koordinacija rasprave i provedba organizacije izrade pokazatelja o razvoju organizacija civilnoga društva u Republici Hrvatskoj kao doprinos izradi međunarodno usporedivog istraživanja NGO Sustainability Index
- g) Informiranje o aktivnostima organizacija civilnoga društva kroz portal www.civilnodrustvo.hr, internetsku stranicu Nacionalne zaklade <http://zaklada.civilnodrustvo.hr> i časopis te potom i e-novine "Civilno društvo" i e-bilten "Civilno društvo.eu"
- h) Poticanje razvoja vještina u organizacijama civilnoga društva za odnose s javnošću kroz programe izobrazbe i stručne publikacije

Cilj 5. Razvoj društvenog poduzetništva i zapošljavanja u neprofitnom sektoru

Provedba:

- a) Programi izobrazbe za organizacije civilnoga društva o oblicima društvenog poduzetništva, uvođenje modula o društvenom poduzetništvu u aktivnosti regionalnih mreža uključenih u Program regionalnog razvoja i jačanja sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini
- b) Natječajima i pozivima za iskaz interesa za suradnju kroz utvrđene uvjete za ostvarivanje financijskih oblika podrške od strane Nacionalne zaklade prednost se daje i na taj način potiče zapošljavanje u organizacijama civilnoga društva korisnicama podrške Nacionalne zaklade

Cilj 6. Povećanje utjecaja civilnoga društva u procesima donošenja javne politike

Provedba:

- a) Natječaj u programskom području "Demokratizacija i razvoj civilnoga društva – tema A: Aktivnim sudjelovanjem u društvenim procesima" za povezivanje i zajedničko djelovanje organizacija civilnoga društva u procesima sudjelovanja u donošenju i praćenju javnih politika u Republici Hrvatskoj ili na razini EU
- b) Osnivanje IMPACT ureda u Bruxellesu za ostvarivanje utjecaja organizacija civilnoga društva iz Republike Hrvatske i regije jugoistočne Europe na EU razini te za poticanje međusektorske suradnje i građanski dijalog
- c) Izrada stručne studije "Mogućnosti stvaranja poticajnog poreznog sustava za razvoj i djelovanje organizacija civilnoga društva i organizacija koje djeluju za opće dobro u Republici Hrvatskoj s usporednom analizom stanja u zemljama članicama Europske Unije"

III. POSTIGNUĆA

Od 2004. do 20011. godine Nacionalna zaklada postigla je sljedeće rezultate iskazano kroz statističke podatke:

- **39** raspisanih natječaja i **30** poziva za iskaz interesa
- **2230** odobrenih financijskih i nefinancijskih podrški organizacijama civilnoga društva
- **221.850.052,77 kuna** uloženo u građanske inicijative, projekte, programe, institucionalne podrške, nagrade, suradnju i partnerstva
- **28** nefinancijskih javnih nagrada dodijeljenih općinama, gradovima i županijama za dobru praksu razvoja sudioničke demokracije i suradnje s građanima i organizacijama civilnoga društva
- **58** nagrada "Škola – prijatelj zajednice" za razvoj volonterstva djece i mladih
- **2** nagrade "Tvrtka – prijatelj zajednice" za razvoj korporativnog volonterstva
- **50** stipendija predstavnicima organizacija civilnoga društva za pohađanje Programa informiranja i izobrazbe o EU
- **32** stipendije predstavnicima organizacija civilnoga društva za pohađanje programa Akademije za politički razvoj i Vijeća Europe
- **7** stipendija za predstavnike organizacija civilnoga društva za pohađanje CARNetove E-learning akademije
- **6** stipendija za predstavnike(-ce) organizacija civilnoga društva za stažiranje u IMPACT uredu u Bruxellesu
- **4** nacionalne konferencije o volonterstvu
- **13** međunarodnih ugovora o suradnji
- **9** projekata financiranih kroz CARDS 2002 primilo je jednogodišnju tehničku i stručnu podršku Nacionalne zaklade u okviru Ugovora o pružanju usluga s Delegacijom Europske komisije u RH (Service Contract No. 96498)
- **69** okruglih stolova, seminara, savjetovanja, radionica
- **23** brojeva časopisa "Civilnodruštvo.hr"
- **50** brojeva e-biltena "Civilnodruštvo.eu"
- **34** brojeva e-novina "Civilno društvo"
- **25** publikacija u izdanju Nacionalne zaklade
- **4** sporazuma s lokalnim zakladama-partnerima u provedbi Decentraliziranog modela podrške razvoju civilnoga društva uz osiguranje prostornih uvjeta za njihov rad
- **5** sporazuma s mrežama organizacija civilnoga društva-partnera Nacionalne zaklade u provedbi Programa regionalnog razvoja i jačanja sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini
- **7** sporazuma s organizacijama civilnoga društva u provođenju Programske suradnje u području neprofitnih medija
- **2** nacionalne konferencije Foruma zaklada i donatora "Za DobroBIT!"
- **3** specijalizirana računalna programa: Potpora_Plus namijenjena davateljima financijskih podrški organizacijama civilnoga društva, Korisnik_Plus namijenjen korisnicima financijskih oblika podrške Nacionalne zaklade te *Točnofo* za učinkovitije poslovanje udruga
- oko 15.000 jedinstvenih posjeta mjesečno mrežnim stranicama Nacionalne zaklade
- oko 2000 vijesti na portalu www.civilnodrustvo.hr

Važno je napomenuti da je u Nacionalnoj zakladi zaposleno **13** osoba, da je Upravni odbor održao u prve četiri godine **30** sjednica, a u druge četiri godine djelovanja **17** sjednica te da je zakladna imovina od početne osnovne imovine od **2** milijuna kuna uvećana na **45** milijuna kuna što pokazuje ekipiranost stručne službe, redovitost održavanja sjednica Upravnog odbora i kvalitetno upravljanje zakladnom imovinom u protekla dva četverogodišnja razdoblja djelovanja Nacionalne zaklade.

IV. IZAZOVI

Na temelju Odluke Vlade Republike Hrvatske o strateškim dokumentima i institucionalnom okviru za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj (NN 116/2010) Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva uključena je u strukturu za buduće korištenje Europskog socijalnog fonda.

U cilju kvalitetne pripreme za navedeni zadatak, odlučeno je da Nacionalna zaklada i Ured za udruge kao nova tijela u operativnoj strukturi započnu s aktivnim angažmanom još u pretpristupnom razdoblju u okviru IV. komponente Instrumenta pretpristupne pomoći IPA: Razvoj ljudskih potencijala, za provođenje novouvrštenog prioriteta "Jačanje uloge civilnoga društva u svrhu boljeg upravljanja" i mjere "Jačanje uloge organizacija civilnoga društva u društveno gospodarskom razvoju i razvoju demokracije".

Nakon provedenih revizija u Nacionalnoj zakladi od strane Vladinog Ureda za unutarnju reviziju i Agencije za reviziju sustava provedbe programa Europske unije, Nacionalnoj zakladi je u listopadu 2011. godine dodijeljena nacionalna akreditacija. U prosincu 2011. godine izvršena je i završna revizija od strane revizora iz Bruxellesa tako da se očekuje akreditacija Nacionalne zaklade od strane Europske komisije u proljeće 2012. godine.

Ovi pozitivni procesi otvoriti će dodatne financijske okvire kojima će Nacionalna zaklada moći podržati daljnji razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj no, istovremeno predstavljaju i izazov u smislu iznalaženja nužne ravnoteže, ali i raznovrsnosti oblika financijske podrške iz nacionalnih i EU javnih izvora. Pri tom treba voditi računa o tome da veći broj organizacija civilnoga društva još uvijek nema dovoljno iskustva niti dostatne ljudske resurse za provođenje projekata financiranih iz EU fondova za što bi trebalo dodatno razviti i diverzificirati infrastrukturu podrške za jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini.

V. ANALIZA SAVJETOVANJA I PREPORUKE ZA DALJNJE DJELOVANJE

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva raspisala je 5. rujna 2011. godine Poziv za sudjelovanje u savjetovanju o dosadašnjoj provedbi te pripremi prijedloga za unapređenje strateških ciljeva djelovanja Nacionalne zaklade u idućem četverogodišnjem razdoblju od 2012. do 2015. godine. U e-savjetovanju je zaključno s 19. rujnom sudjelovalo je 297 osobe, uglavnom iz organizacija civilnoga društva (82%), iz tijela državne uprave (5%), jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (4%) te drugi (iz knjižnica, razvojnih agencija, tvrtki, škola, međunarodnih organizacija te obrtnici, studenti i umirovljenici) s ukupno 9%.

Analizom popunjenih upitnika utvrđeno je da informacije o radu Nacionalne zaklade čak 99% sudionika dobiva sa službene mrežne stranice Nacionalne zaklade. 71% njih rad Nacionalne zaklade prati redovito, a njih 63% smatra da je provedba strateških ciljeva Nacionalne zaklade u razdoblju od 2008. do 2011. godine bila vrlo uspješna ili uspješna. 68% sudionika(-ca) u e-savjetovanju smatra da su natječaj i pozivi Nacionalne zaklade jasni i s kvalitetnim uputama te da u potpunosti odgovaraju stvarnim potrebama u društvu i kapacitetima organizacija civilnoga društva. Njih čak 89% misli da bi strateški ciljevi Nacionalne zaklade i u idućem četverogodišnjem razdoblju trebali ostati isti. Najveći broj sudionika u savjetovanju smatra da bi Nacionalna zaklada trebala nastaviti prioritetno financirati institucionalne podrške, a potom i projekte u području demokratizacije i razvoja civilnoga društva.

Na regionalnim savjetovanjima održanim tijekom listopada i studenog 2011. godine u Splitu, Zagrebu, Rijeci i Osijeku prisustovalo je ukupno 126 predstavnica i predstavnika organizacija civilnoga društva. Na savjetovanjima su predstavljani dosadašnji rezultati djelovanja Nacionalne zaklade od 2008. do 2011. godine, rezultati e-savjetovanja, novi izazovi prilikom budućeg korištenja sredstava iz Europskog socijalnog fonda te je vođen razgovor s prisutnim predstavnicama i predstavnicima organizacija civilnoga društva o njihovim prijedlozima unapređenja sustava i oblika podrške Nacionalne zaklade, a prema dosadašnjim iskustvima i

stvarnim potrebama razvoja civilnoga društva na svim razinama od nacionalne, regionalne do lokalne razine.

Na temelju provedenih savjetovanja utvrđene su sljedeće preporuke za unapređenje podrške Nacionalne zaklade razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj u idućem četverogodišnjem razdoblju od 2012. do 2015. godine:

1. Nacionalna zaklada prvi je javni donator koji je uveo financiranje institucionalnih podrški razvoju i/ili stabilizaciji udruga što je prepoznato u nevladinom, neprofitnom sektoru kao ključno ulaganje u daljnji razvoj kapaciteta organizacija civilnoga društva u Hrvatskoj. No, postoji prostor za poboljšanje u smislu smanjenja broja godina (s 2 na 1) koliko se udruge ne mogu ponovo javiti za dobivanje institucionalne podrške tako da bi dinamika trebala biti sljedeća: 3 godine (institucionalna potpora) – 1 godina (stanka) – 3 godine (institucionalna potpora) – 1 godina (stanka) itd. Pored toga trebalo bi razmisliti o uvođenju više kategorija institucionalnih podrški (npr. 4 umjesto 3) te razmisliti o modifikaciji uvjeta i kriterija za dodjelu institucionalne podrške;
2. Nacionalna zaklada bi u idućem razdoblju trebala prioritarno nastaviti financirati institucionalne podrške kako bi doprinjela održivosti organizacija civilnoga društva u vrijeme recesije;
3. U natječaju za financiranje projekata u programskom području "Demokratizacija i razvoj civilnoga društva" potrebno je omogućiti prijavu i udruga članica iste mreže ili saveza uz smanjenje administrativnih uvjeta u korist stvarnog programskog povezivanja udruga koje djeluju u području društvenog razvoja sudjelovanjem u donošenju i praćenju provedbe javnih politika u RH ili na razini EU te na taj način utječu na pozitivne društvene promjene i djelovanje za opće dobro;
4. Trebalo bi uravnotežiti obim potrebne natječajne dokumentacije za zadovoljavanje propisanih uvjeta natječaja s visinom financijske podrške koja se na tom natječaju može dobiti;
5. Potrebno je razmotriti mogućnosti decentralizacije nekih natječaja Nacionalne zaklade na regionalnu razinu putem regionalnih zaklada – partnera Nacionalne zaklade u provedbi Decentraliziranog modela financiranja razvoja civilnoga društva. Predlaže se osnaživanje navedenih regionalnih zaklada te povećanje broja građanskih inicijativa jer se njima doprinosi razvoju aktivnog građanstva na lokalnoj razini, razvoju volonterstva, međusektorske suradnje i društvenog kapitala zajednice;
6. Nacionalna zaklada treba nastaviti podržavati razne oblike vidljivosti djelovanja organizacija civilnoga društva kroz specijalizirani portal, e-novine, ali i kroz fokusirane oblike financijske podrške (neprofitni medijski projekti, mediji u zajednici, podsektorska vidljivost i sl.);
7. Dosadašnji naponi Nacionalne zaklade da, prvenstveno, kroz institucionalne podrške omogući veću zapošljivost u organizacijama civilnoga društva i zadržavanje stručnjaka i stručnjakinja u tim organizacijama pokazali su se učinkovitim no, potrebno je i dalje na tome raditi i pronalaziti nove modele zapošljavanja u neprofitnom sektoru;
8. Trebalo bi razmisliti o podrški osnivanja sektorskih/tematskih zaklada ili fundacija kako bi se osnažilo financiranje specifičnih područja djelovanja organizacija civilnoga društva. Naročito to dolazi do izražaja u područjima promicanja i zaštite ljudskih prava (zagovaračke aktivnosti, watch-dog i sl.), kulture, mladih te neprofitnih medija. Pri tom je potrebno slijediti primjer dobre prakse savjetovanja Nacionalne zaklade s udrugama uključenim u Programsku suradnju u području neprofitnih medija te udrugama korisnicama institucionalne podrške Nacionalne zaklade;
9. S ciljem kvalitetne podrške razvoju sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini, a naročito u kontekstu pripreme projekata za prijavu na natječaje iz EU fondova, potrebno je sadržajno unaprijediti rad Regionalnih mreža koje pružaju razne oblike podrške, kapilarno proširiti broj organizacija uključenih u pružanje podrške te uključiti stručne institucije koje će pružati pravno i financijsko savjetovanje organizacijama civilnoga društva;

10. Potrebno je iznaći ravnotežu između financijskih oblika podrške koju će Nacionalna zaklada odobravati iz EU s onim iz nacionalnih javnih izvora;
11. Nacionalna bi zaklada trebala osmisliti podršku organizacijama civilnoga društva koje bi se mogle profilirati u centre znanja za društvene promjene u raznim područjima djelovanja (ljudska prava, zaštita okoliša, mladi, osobe s invaliditetom, demokratizacija društva, kultura, socijalna skrb i dr.);
12. Potrebno je snažnije djelovati u području razvoja filantropije i kulture davanja u općekorisne svrhe kako u našoj zemlji tako i kroz uključivanje u razne oblike globalne filantropije te na taj način omogućiti dodatne izvore financiranja za aktivnosti organizacija civilnoga društva;
13. Nacionalna bi zaklada trebala osmisliti natječaje za podršku razvojnim projektima u lokalnim zajednicama koji bi se provodili u suradnji organizacija civilnoga društva i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave;
14. Pored dosadašnje podrške Nacionalne zaklade u smislu izobrazbe o samofinancirajućim aktivnostima i modelima društvenog poduzetništva (što nije dostatno) potrebno je osmisliti konkretne načine podrške samoodrživosti organizacija civilnoga društva te pokrenuti natječaje za društvene inovacije kojima bi potom trebalo pomoći i u provedbi predložene inovacije;
15. Inicijativa Nacionalne zaklade za pokretanje Programa "Europa plus" kojim bi se pomoglo organizacijama civilnoga društva u međufinanciranju odobrenih EU projekata izuzetno je važna za sve veći broj organizacija pa se predlaže osmišljavanje učinkovitog financijskog modela za njegovu provedbu;
16. Predlaže se da Nacionalne zaklada redovito organizira javna savjetovanja (izravna ili e-savjetovanja) te sastanke s organizacijama civilnoga društva kako bi zajednički pravovremeno mogli planirati, ali i reagirati na potrebna unapređenja oblika podrške razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj. Neposredna, kontinuirana suradnja Nacionalne zaklade s organizacijama civilnoga društva može biti jedan je od najučinkovitijih načina uspješne podrške razvoju civilnoga društva te pomoć u programskom usmjeravanju djelovanja djelovanja Nacionalne zaklade;
17. Potrebno je uvesti redovna (najmanje jednom u četverogodišnjem razdoblju) vrednovanja učinaka svih oblika podrške koje pruža Nacionalna zaklada;
18. Nacionalna bi zaklada u idućem četverogodišnjem razdoblju, pored navedenog, trebala: (a) aktivnije utjecati na uvođenje tema o civilnom društvu u obrazovni sustav vezano uz obrazovanje za demokratsko građanstvo (osnovne, srednje škole i fakulteti) i podržati organizacije civilnoga društva u ostvarivanju suradnje sa školama i fakultetima u tom području, (b) raditi na uključivanju društvenog odgovornog poslovnog sektora kroz programe međusektorske suradnje, (c) poticati razmjenu znanja i vještina među organizacijama civilnoga društva u Hrvatskoj te Hrvatskoj i EU te drugim državama u svijetu (twinning), (d) podržati umrežavanje zaklada i drugih donatora u Hrvatskoj i na razini EU, (e) podržati i financirati prostorne preduvjeta za razvoj organizacija civilnoga društva kroz samostalna kapitalna ulaganja ili udruživanjem sredstava s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave kako bi se osigurao adekvatan prostor za djelovanje većeg broja udruga u određenom mjestu/županiji/regiji.